

СТАВЛЕННЯ ДИТИНИ ДО ГРОШЕЙ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СТИЛЮ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Г. Г. Вороніна

Стаття присвячена проблемі економічної соціалізації дітей через їхнє ставлення до грошей. У статті наведено результати дослідження ставлення дітей до грошей залежно від стилю сімейного виховання, який виступає значимим і визначальним чинником у формуванні ставлення дітей до коштів.

Ключові слова: грошова культура, монетарні стосунки, грошові установки.

ATTITUDE OF CHILD TOWARD MONEY IN DEPENDENCE ON STYLE OF FAMILY EDUCATION

G.G.Voronina

The article is dedicated to the problem of economic socialization of children through their attitude towards money. The author of the article gives the results of research of children's attitude towards money in dependence on style of family education, which comes forward a meaningful and qualificatory factor in forming of children's attitude to cash facilities.

Key words: money culture, monetary relations, money sets.

Вороніна Г.Г. – старший викладач кафедри психології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна)

Voronina G.G – Senior Lecturer of the Chair of Psychology of Luhans'k Taras Shevchenko National University (Luhans'k, Ukraine)

Рецензент – кандидат психологічних наук, доцент І. П. Булах

Reviewer – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor I. P. Bulakh

УДК 37.037

ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ МЕТОД В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ З ІСТРИЧНИМ НАВЧАЛЬНИМ ТЕКСТОМ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Л.М. Губенко

У статті розглянуто сутність герменевтичного методу, його переваги та необхідність використання в організації самостійної роботи учнів при засвоєнні ціннісно-сміслового компонента змісту історичної освіти.

Ключові слова: герменевтика, герменевтичний метод, дивинаційний метод, самостійна робота, ціннісно-смісловий компонент.

Головне питання, яке задає собі кожен мислячий педагог, це: «Чому і як вчити дітей у сучасному світі, який надто швидко змінюється?». Знаннєва парадигма вичерпала себе. Можна надавати певні знання, інформацію, яка є актуальною сьогодні, можна використовувати в роботі модернові технології, але вже завтра інформація поповниться новими фактами, технології застаріють, і їм на зміну придуть нові. Як показує педагогічний досвід, конкретні знання, отримані школярами на уроці, залишаються не затребуваними і на додачу не розвивають в учнів саме ті мисленнєві процеси, які потрібні кожній людині протягом її життя.

XXI століття вкрай загострило одну з найактуальніших освітніх проблем: відповідність випускника школи запитам інформаційного суспільства – оволодіння компетентностями як здатністю особистості успішно розв'язувати практичні проблеми, ефективно діяти у нестандартних ситуаціях.

Випускники сучасної школи, для того щоб бути успішними у житті, мають:

- гнучко адаптуватися в різноманітних життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідних знань;
- майстерно застосовувати їх на практиці для розв'язання щоденних проблем, щоб потім, протягом життя, мати можливість знайти в ньому своє місце;
- самостійно генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- вміти грамотно працювати з інформацією (знаходити необхідні факти, аналізувати їх, висувати гіпотези розв'язання проблем, співставляти з аналогічними або альтернативними варіантами розв'язання, встановлювати закономірності, робити аргументовані висновки, застосовувати отримані висновки для виявлення і розв'язання нових проблем);
- бути комунікабельними, контактними у різних соціальних групах, вміти працювати разом з іншими, успішно виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- самостійно працювати над розвитком власної моральності, інтелекту, культури.

Такі ж вимоги до випускника пред'являє Державний стандарт базової і повної середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392). В цьому документі зазначається, що сучасна українська школа має підготувати випускника,

який буде вільною особистістю, «...здатною за допомогою набутих ключових та галузевих компетентностей ефективно самореалізовуватися в сучасному багатоманітному глобалізованому світі та брати участь у житті демократичної, соціальної, правової держави і громадянського суспільства, вчитися протягом усього життя» [9].

Враховуючи тенденції розвитку сучасної системи освіти, робимо висновок: саме організація самостійної роботи учнів – актуальна складова навчально-виховного процесу і є важливою умовою розвитку саморегуляції особистості, її творчих можливостей, головний шлях виховання самостійності.

Видатний радянський методист Н. Г. Дайрі розуміє самостійну роботу як форму організації навчання і як засіб діяльності учнів по оволодінню освітнім матеріалом, вмінням і навичкам тощо. Розглядаючи сутність самостійної роботи Н. Г. Дайрі виділяє декілька її характерних ознак:

- відсутність сторонньої прямої допомоги;
- опора на власні знання, вміння, переконання, життєвий досвід, світогляд і вираження свого особистого ставлення, висловлення своєї власної аргументації, прояв ініціативи, творчого початку.

Освітній, виховний, логічний зміст роботи є важливим, повноцінним і тому збагачує учня, викликає напруження мислення і його розвиток [2; с.415-416].

За визначенням доктора психологічних наук А. І. Зимньої, самостійна робота вбачається «...як цілеспрямована, внутрішньо мотивована і структурована самим об'єктом в сукупності виконуваних дій і яка коригується ним в процесі та за результатом діяльності. Її виконання потребує досить високого рівня самосвідомості, рефлексивності, самодисципліни, особистої відповідальності, надає учневі задоволення як процес самовдосконалення та самопізнання». А. І. Зимня підкреслює, що самостійна робота школяра є наслідком правильно організованої його навчальної діяльності на уроці, що мотивує самостійне її розширення, поглиблення і продовження у вільний час [4; с.120].

На думку вченого П. І. Підкасистого поняття «самостійна робота» визначається як засіб навчання для вирішення пізнавальних завдань, що послуговує відповідно просуненню від нижчих до вищих рівнів мисленнєвої діяльності; виробляє в учня психологічну установку на самостійне систематичне поповнення знань і оволодіння вміннями

орієнтуватися в потоці наукової інформації; слугує важливою умовою самоорганізації і самодисципліни учня в оволодінні методами пізнавальної діяльності; є важливим засобом педагогічного керівництва і управління самостійною пізнавальною діяльністю учня в процесі навчання» [10; с.23].

Отже, аналіз наукової літератури дозволяє визначити, що головним в організації самостійної роботи є системоутворюючий фактор: закономірність у прийнятті рішень у ході пізнавальної діяльності, однаковий спосіб роботи з навчальним матеріалом при зміні самого матеріалу, набір дій, які використовує учень для вдосконалення навчання, підвищення його ефективності та результативності. У разі досягнення успіху учень запам'ятовує цей спосіб, переносить його на інші ситуації, робить універсальним.

Педагогічна практика свідчить, що при засвоєнні курсу «Історія України» виникає ряд проблем:

1. Багато учнів не володіють навичками грамотного читання, тобто не вміють читати вдумливо, не виділяють головне, не розуміють прочитане, не розмірковують над отриманою інформацією. Шкільні підручники з історії України написані сухо, незрозуміло, перевантажені фактичним матеріалом, не враховують вікових особливостей. На читання домашнього завдання близько 80% учнів, які регулярно виконують домашнє завдання, витрачають 30-40 хвилин. Як наслідок, зниження інтересу до предмета.

2. Труднощі викликає робота з документами, аналіз таблиць, схем. Учні, частіше, просто озвучують статистичні дані, не вміючи робити аналіз даних, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

3. У переважній більшості викликає значне утруднення, особливо для учнів 5-6 класів, відповідаючи на поставлене запитання, якщо воно перефразоване, звучить не так, як називається пункт підручника. Суттєві проблеми постають при відповідях на проблемні питання.

Саме ці проблеми підтверджують потребу в нових технологіях, методах, прийомах, які допомагають не тільки відпрацюванню навичок сприймати, запам'ятовувати інформацію, але й вмінню самостійно, творчо її опрацьовувати, вбачати проблеми і намагатися їхнього розв'язання.

Нас цікавить самостійна робота в комплексі з роботою над навчальним історичним текстом. Завжди будуть актуальними слова академіка Д. С. Ліхачова: «Кожна людина зобов'язана (я підкреслюю – зобов'язана) піклуватися про свій інтелектуальний розвиток. Це її обов'язок

перед суспільством, у якому вона живе, і перед самим собою. Основний (але, зрозуміло, не єдиний) спосіб свого інтелектуального розвитку – читання» [5; с.95]. Якщо мета шкільного навчання – формування успішності кожного учня, то формування читацької грамотності – це основний ресурс у формуванні успішної людини, що вміє здобувати самостійно нові знання і застосовувати їх у різноманітній діяльності.

Навчальний текст (підручник, історичний документ, хрестоматія, інформація з Інтернет-джерел тощо) є основним засобом у вивченні історії. Правильно організована робота з ним на уроці і за його межами дозволяє педагогу раціонально використовувати час, відведений на вивчення теми, і є одним із продуктивних способів навчання.

Для формування навичок грамотного читання сьогодні існує багато стратегій. На даному етапі є актуальним використання філософських методів аналізу навчальних текстів, інформації, оскільки філософія щодо інших наук володіє базовим, основоположним типом знань. І знання ці принципово інтерпретаційні. Проблемами інтерпретації займається герменевтика. *Герменевтика* – це наука про розуміння смислу і теорія інтерпретації тексту; мистецтво тлумачення і розуміння. Герменевтику пов'язують, головним чином, з тлумаченням і поясненням текстів, при цьому важливо зазначити, що «текст» у герменевтиці з плином часу став розумітися більш широко: це не тільки текст, наприклад, літературного твору, або історичний документ, але й «...дух людський, який проявляється в різних формах, і який вимагає тлумачення, – зазначає В. Дільтей» [3; с. 105].

Необхідно зупинитися на історії становлення герменевтичного методу. Розгляд цього методу розпочато у роботах Ф. Шлейєрмахера, який зауважував щодо «мистецтва розуміння» як здатності переходити від своїх власних думок до думок витлумачених письменниками. Він же і висунув основну мету герменевтики: розуміти автора краще, ніж він розуміє сам себе. Згодом В. Дільтей, приєднуючись до цієї концепції і розвиваючи ідеї Ф. Шлейєрмахера, переносить на історичний світ те, що здавна було основним принципом інтерпретації текстів, а саме, те, що текст має бути зрозумілим з нього самого. В. Дільтей вважав, що розуміння тексту як «об'єктивізація життя» творчого індивіда можлива за умови розуміння духовного світу відповідної епохи, що, у свою чергу, передбачає розуміння залишеної цією епохою «об'єктивізації життя». Тим самим давно

відомий спосіб інтерпретації тексту був перенесений на реальне життя і виявився правильним щодо взаємозв'язку його явищ [6; с.38].

Проблемою використання можливостей герменевтики в різних сферах займалися такі дослідники: М. М. Бахтін, І. Г. Богін, А. А. Брудний, В. Гумбольд, Г.-Г. Гадамер, А. Ф. Лосев, А. А. Потебня, В. І. Тюпа, Ю. Л. Троїцький, Н. В. Чепелева та інші. Саме герменевтичний підхід до навчання створює умови для рефлексивно-творчого засвоєння нових знань, досягнення нових рівнів розвитку особистості учнів, відкриття можливості створення нових смислів у первинній ситуації нерозуміння, пошуку власних рішень у невизначених, складних ситуаціях.

Розглянемо, як може поєднуватися традиційна герменевтика та герменевтика педагогічна.

Важливо зазначити, що звернення до будь-якого тексту вимагає насамперед «досвіду осмислення». А осмислення «ніколи не розпочинається з нуля і ніколи не замикається на безкінечності» [1; с.15]. Підкреслимо, що мета розуміння тексту – не в реконструкції ідей, думок інтерпретованого, а в активізації власних мисленнєвих процесів через формування діалогової системи «запитання – відповідь» (за Гадамером). Підсумком спілкування читача з текстом практично стає створення власного авторського тексту.

Українська дослідниця Н. В. Чепелева, вивчаючи проблему розуміння і інтерпретації письмового повідомлення, зробила висновок, що пізнавальний діалог як початкова найпростіша фаза діалогічної взаємодії читача з текстом належить передусім когнітивній складовій читацької діяльності. Це, у свою чергу, забезпечує проникнення людини у смислову структуру повідомлення. Основною умовою такого діалогу є невідповідність у знаннях автора й читача, тобто недостатня поінформованість реципієнта (читача), щодо проблем, які розглядаються в тексті. Це призводить, стверджує дослідниця, до так званих інформативних «прогалин», наявність яких значно стимулює питання читача. Однак Н. В. Чепелева зауважує, що «прогалини» в знаннях не мають бути абсолютними, інакше діалог стане неможливим. Тому другою умовою виникнення пізнавального діалогу є наявність деякого загального знання його учасників (автора й читача), яке й стимулює процес подальшої взаємодії з текстом, активізуючи мисленнєву діяльність реципієнта [11; с. 50-51].

Що стосується педагогічної герменевтики, то це явище достатньо нове і водночас співзвучне з сучасними креативними технологіями навчання: ідея опори в розумінні на «дивинаційний метод», який передбачає, на відміну від раціонального пізнання, прояв творчої інтуїції, вживання в психологію іншого «Я»; визнання пізнавальної ролі діалогу в осягненні людини і дійсності; визнання великих можливостей мистецтва; ідея циклічного характеру, розуміння як просунення від загального до окремого і прямо пов'язане з герменевтичним методом [3; с. 28].

Метою статті є детальне дослідження одного із способів організації самостійної роботи учнів на уроках і в позаурочний час – *герменевтичного методу* та надати практичні рекомендації щодо його застосування в рамках курсу «Історія України».

Під герменевтичним методом ми розуміємо такий метод самостійної діяльності учнів, за умови застосування якого відбувається сприйняття інформаційного поля навчального історичного тексту як деякої сукупності смислів, через певні етапи аналізу (предрозуміння – первинне сприйняття тексту – поправки до розуміння – інтерпретація – розуміння), відповідно відбувається створення особистісно зорієнтованих емоційно-сміслових, образних ситуацій.

Використання герменевтичного методу на уроках історії України сприяє ефективному засвоєнню ціннісно-сміслового компонента змісту шкільної історичної освіти.

«При його засвоєнні, – зазначає учена О. Ф. Турянська, – відбувається усвідомлене переживання учнями особистого ставлення до подій минулого і на цій основі – здатність учнів до власної самостійної, вільної, усвідомленої оцінки історичних фактів (на засадах особистісних духовних і життєвих цінностей), власна морально-естетична оцінка історичних подій, що висловлюється у формі оцінних суджень і доводиться історичними фактами, є функціональним позитивним результатом цілісно-сміислової (оцінної) діяльності учнів» [8; с. 136].

Саме «інтерпретація і оцінка, – вважає С. І. Подмазін, – сприяють формуванню ціннісних орієнтацій..., оскільки «оцінка – головний механізм усвідомлення цінностей» [7; с. 156].

Посилаючись на думку вченої О. Ф. Турянської, слід зазначити: «Якщо факт в історії тільки «знається», а не «відчувається»...в таких знаннях для підлітків немає особистого смислу. Історичне знання як пам'ять про минуле, як особисто «моя» пам'ять про «мою» історію, яка

емоційно переживається учнями, тільки таке пізнання минулого має існувати в школі, оскільки саме за таких умов воно спрямовує особистість на шлях її розвитку, самовизначення і самоідентифікації» [8; с. 129].

Зрозуміти і пізнати – ось два основних смислових вузли герменевтичного методу. Зрозуміти – значить, оволодіти смислами предметів їхніх відносин, оцінити, підвести під будь-яку цінність. Пізнати, значить, отримати певні знання, які висвітлюють реальне становище речей, ставлення «Я» і зовнішнього і внутрішнього досвіду. Як зазначає О. Ф. Турянська, курс «Всесвітньої історії» в школі актуалізує у школярів загальнолюдську систему духовних цінностей, а курс «Історія України» – систему патріотичних, національних, народних, громадянських цінностей. Відповідно, на уроках Всесвітньої історії у підлітка розвивається особистий образ «Я – людина», а на уроках історії України «Я – українець», Я – громадянин», «Я – патріот» [8;136]. Відбувається процес самопізнання, самоідентифікації і, як наслідок, самореалізації.

Таким чином, герменевтичний метод, заснований на принципах розуміння і інтерпретації сприяє розвитку пізнавальної активності дитини, актуалізації її творчого потенціалу, вчить осягати світ засобами грамотного читання і, найголовніше, зберігає людське в людині, оскільки розуміння як засіб освоєння дійсності є найважливішим регулятором людської діяльності. Саме здатність учня до особистої оцінки подій минулого свідчить про ефективність процесу особистісно зорієнтованого навчання історії в школі.

Проблема використання герменевтичного методу у навчально-виховному процесі потребує подальших теоретичних досліджень і практичних рекомендацій щодо його застосування в методиці навчання історії.

Література

1. Гадамер Х.-Г. Актуальность прекрасного / Х.-Г. Гадамер.- М. : Искусство, 1991.- 367 с.
2. Дайри Н.Г. Обучение истории в старших классах средней школы / Н.Г. Дайри. – М. : Просвещение, 1966. - 440 с.
3. Закирова А.Ф. Педагогическая герменевтика / А.Ф. Закирова. – М. : Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 2006.- 328 с.
4. Зимня И.А. Основы педагогической психологии / И.А. Зимня.- М. Просвещение: 1980.- 214с.

5. Лихачев, Д. С Любите читать!: Письмо 22-е // Д. С. Лихачев Письма о добром и прекрасном. М.: Издательский дом Детская литература - 1988. с.95-99
6. Одуев С.Ф. Герменевтика и описательная психология в «философии жизни» В.Дильтея / С.Ф Одуев.- М. : Мысль, 1985. – 264 с.
7. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование : Социально-философское исследование / Подмазин С.И.; М-во образования и науки Украины. Запорожский гос. ун-т. - Запорожье : Просвіта, 2000. – 249 с.
8. Турянская О.Ф. Теория и практика личностно ориентированного обучения истории в школе / О.Ф. Турянская. - Луганск : Вид-во ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009. – 378 с.
9. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» від 23 листопада 2011 р. № 1392. К.:2011. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#n9> – назва екрана. - Дата звернення: 20.08.2013.
10. Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся : Дидактический анализ процесса и структуры воспроизведения творчества / П.И. Пидкасистый – М. : Педагогика, 1972. – 184 с.
11. Чепелева Н.В. Психология чтения учебной и научной литературы в системе профессиональной подготовки студентов: дис. д-ра психол. наук: 19.00.01 / Н.В. Чепелева; КГПИ им. М.П. Драгоманова – К. - 1992. – 370 с.

ГЕРМЕНЕВТИЧЕСКИЙ МЕТОД В ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ УЧАЩИХСЯ С ИСТОРИЧЕСКИМ УЧЕБНЫМ ТЕКСТОМ НА УРОКАХ ИСТОРИИ УКРАИНЫ

Л.Н. Губенко

В статье рассмотрена сущность герменевтического метода, его преимущества и необходимость использования в организации самостоятельной работы учащихся при усвоении ценностно-смыслового компонента содержания исторического образования.

Ключевые слова: *герменевтика, герменевтический метод, дивінаційний метод, самостоятельная работа, ценностно-смысловой компонент*

HERMENEUTICAL METHOD IN ORGANIZATION OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK WITH HISTORIC EDUCATIONAL TEXTS ON THE LESSONS OF HISTORY OF UKRAINE

L. N. Hubenko

The article describes the essence of the hermeneutic method, its benefits and necessity of its usage in organization of independent work of students during assimilation of value-sense component of the content of history education

Keywords: *hermeneutics, hermeneutical method, divinationny method, independent work, value-sense component.*

Губенко Лариса Миколаївна – аспірантка кафедри історії України Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Луганськ, Україна), E-mail: larnic2009@yandex.ru

Hubenko Larisa – postgraduate students of the department of History of Ukraine of the Luhansk National University of Taras Shevchenko (Luhansk) E-mail: larnic2009@yandex.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор кафедри історії України Луганського національного університету імені Тараса Шевченка О. Ф. Турянська

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of History of Ukraine Lugansk National University of Taras Shevchenko Turyanska Olga Fedorovna.

УДК [37(043.3):311.21](477)''195/197''

СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЕМПІРИЧНИХ ДАНИХ У ДИСЕРТАЦІЙНИХ РОБОТАХ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ З ПЕДАГОГІКИ У 50 – 70 рр. ХХ СТОЛІТТЯ

О. М. Діденко

У статті розглядається проблема застосування статистичних методів опрацювання емпіричних даних в дисертаційних дослідженнях українських науковців з педагогіки у 50 – 70 рр. ХХ століття.

Ключові слова: *методи математичної статистики, дисертаційні роботи, педагогічний експеримент, педагогічне спостереження, анкетне опитування, емпіричні дані, достовірність зроблених висновків.*

Наука лише тоді досягає досконалості, коли їй вдається користуватися математикою. Педагогічна теорія набуває необхідної строгості та обґрунтованості за умови доповнення якісних уявлень про свій предмет формалізованими узагальненнями. У другій половині ХХ століття відбувається інтенсивний процес впровадження кількісних методів, дія яких ґрунтується на застосуванні математичного апарату, у всі гуманітарні науки, зокрема в педагогіку та психологію. Кількісні методи у практиці